

61 ŞİİR

Doldururuz En Geniş Geceleri

Tarjei Vesaas (Vinje, 20 Ağustos 1897 - Oslo, 15 Mart 1970) Güney Norveç'in dağlık bölgesinde yer alan küçük bir kasabada, Vinje'de bir çiftçi ailesinin çocuğu olarak doğdu. Çok genç yaştan itibaren yerel gazeteler için kısa öyküler, edebiyat haberleri yazdı, şiirleri yayımlanmaya başladı. Norveç'te tanınmasını sağlayan ilk romanını 1923'te yayımladı ve 1934'te yayımlanan romanı Büyük Oyun ile (*Det Store Spelet*) yazarlığı tescillendi. Aynı yıl, yine çok ünlü bir şair olan Haldiss Moren Vesaas ile evlendi. Ömrü boyunca küçük taşra şehirlerinde yaşadı ve Norveç'in iki resmi dilinden bir olan ve diyalektleri temel alan Yeni Norveççe ile yazdı. Ona uluslararası ün kazandıran roman ve öykülerinde her zaman lirik bir tarzı tercih etti. Norveç'in prestijli ödülllerinden Gyldendal ve Dobloug ödülleri kazanmanın yanı sıra, 1964 yılında, kuzey ülkeleri yazarlarına verilen İskandinav Edebiyat Konseyi Ödülü'nü kazanan ilk Norveçli yazar oldu. Türkçede de mevcut *Buz Sarayı (Is-Slottet)* ve *Kuşlar (Fuglane)* ve henüz çevirilmemiş son romanı *Gecedeki Kayık (Båten om kvelden)* ile yirminci yüzyılın en önemli Norveçli yazarlarından biri olarak kabul edildi. Bugüne kadar kitapları 32 dile çevrildi. Roman ve öykülerinde geçen tüm temalar aynı zamanda onun şiirlerinin temelini de oluşturur. Şiirlerini nispeten geç bir dönemde, 1946 yılından itibaren yayımlamaya başladı. Altı şiir kitabıyla modernist Norveç şiirinin en önemli temsilcilerinden birisi oldu. Düzyazı yapıtlarında her zaman şiirselliğe yakın bir sembolizm öne çıkar. Anlatılarının odağında ciddi psikolojik dönüşümler geçiren kırsal kesim insanları yer alır. Arka planında zorlu Norveç coğrafyası ve manzarası, taşra melankolisi, suçluluk, masumiyet ve ölüm gibi temalar hemen fark edilir.

Orhan Tekelioğlu (Ankara, 11 Mart 1958) Prof. Dr. Orhan Tekelioğlu doktorasını Foucault ve Sosyolojik Özne ilişkisine ilişkin yazdığı tezle 1991 yılında ODTÜ Sosyoloji bölümünden almıştır. 1990 yılından itibaren Bilkent, İzmir Ekonomi, Bahçeşehir, Sakarya, Koç ve yine, ABD'deki Ohio-State ve University of Pennsylvania konuk öğretim üyesi olarak bulunan Dr. Tekelioğlu, daha çok sosyal teori, medya ve müzik kültürleri, edebiyat sosyolojisi ve şiir çevirisine ilişkin dersler vermiştir. 2019 yılında emekli olduktan sonra, akademik çalışmalarının yanı sıra Norveç'ten şiir çevirisi yapmaya odaklanmıştır. 1984-1991 arasında Norveç'te öğrenim gören Tekelioğlu ilk şiir çevirilerini bu dönemde yapmaya başlamış ve bu çeviriler *Şiir Atı* dergisinde yayımlanmıştır. Çeviriye iyice odaklandığı son dönemde ise, ilk olarak Norveç şiir kanonunun en önemli isimlerinden Olav H. Hauge'den kapsamlı çeviriler yapmış ve bunlar iki kitap (*Elma Bahçesinden*, 2021; *Erken Hasat*, 2024) olarak yayımlanmıştır. Norveç'in önemli edebiyat ödülleri olan ve Venelaget OHH (Olav H. Hauge Dostları Cemiyeti) tarafından iki yılda bir çevirmenlere verilen Ambolt Ödülü'nü 2026 yılında almaya hak kazanan Orhan Tekelioğlu, aynı zamanda, bir modern dönem Norveç şiiri antolojisi hazırlamakta ve bu bağlamda, birçok Norveçli şairi çevirmeye devam etmektedir. Norveç şiir kanonunun bir diğer önemli ismi Tarjei Vesaas şiirinden seçmeleri temel alan bu kitap son çevirisidir.

TARJEI VESAAS

61 Şiir

Doldururuz En Geniş Geceleri

Norveççeden çeviren:
Orhan Tekelioğlu

YAPI KREDİ YAYINLARI

İçindekiler

7 • Çevirmenin Önsözü

Pınarlar (*Kjeldene*, 1946)

- 17 • Kar ve Ladin Ormanı
- 19 • Yuvarlak Olduğunda
Her Şey
- 20 • Kalp Atölyelerinde
- 21 • Gelir Kara Gemiler

Oyun ve Şimşek

(*Leiken og lynet*, 1947)

- 24 • Kuzeye Gider
Dalgıçkuşlar
- 25 • Bir Zamanlar –
- 26 • Geç Vakitte, Avluda
- 27 • Sen ve Ben Sadece Sessiz
- 28 • Ölü Göl
- 29 • Kopar Yükseklerde Fırtına
- 30 • Sorumluluk Gereği

Gezinlerin Neşesi

(*Lykka for ferdesmenn*, 1949)

- 33 • Ateşin Tutuştuğu Yerde
- 34 • Yılanın Dağdaki Yolu
- 35 • Gürüldemeler Buz Altında
- 36 • Özgür Kılan Bir Delik
- 37 • Yorgun Ağaç

39 • Gel, Çevir Sayfamı

40 • Cam Duvar

41 • Teklif

42 • Böyleydi Bu Rüyâ

43 • Şu An Dışarda

44 • Çekilir Kürek ve Çekilir

46 • Konuşmayız Ona Dair Asla

48 • Dil

49 • Biz

Saklı Ateşler Ülkesi

(*Løynde eldars land*, 1953)

53 • Davet

54 • Dışarısı Sakin

55 • Yaşayanlar

56 • Kıyıya Çekili Tekne

57 • İz

58 • Yazıtlar

59 • Doldururuz En Geniş

Geceleri

60 • Suskun Gelin

61 • Haziran

62 • Nefes Aralarında

Taze Kalın, Rüyâlarımız
(*Ver ny, vâr draum*, 1956)

- 65 • Trol Otu
- 66 • Kılıçdişli Kaplan
- 67 • Tekne
- 68 • Evdeki Kadın
- 69 • Dizlerin ve Dizlerim
- 70 • Çoban Yıldızının Altında
- 71 • Şu Ânın Ötesinde

Akıntıdaki Hayat
(*Liv ved straumen*, 1970)

- 75 • Küçük Kemirgenler
- 76 • Güneş-Köşe
- 77 • At Sürer Çocuk Karlı
Ormanda

- 78 • Çıplak Dalların İçinde
- 79 • Sahanlık Basamağından
- 80 • Yolculuk
- 81 • Söndü Bir Göz
- 82 • Kuş
- 83 • Yol
- 84 • Ekilir Tohum Körlemesine
- 85 • Tehlikeli Rüzgâr
- 86 • Taşla Kapalı
- 87 • Bıçak-Pınar
- 88 • Tekne ve Balık
- 89 • Kumsalda Tekneler
- 90 • Ürkek Söz
- 91 • Yeraltında
- 92 • Yurttaki Yamaçlar
- 93 • Akıntıdaki Hayat

Çevirmenin Önsözü

Taşradan Dünyaya: Tarjei Vesaas (1897-1970)

Kitapları bugüne kadar 32 farklı dile çevrilen Tarjei Vesaas modern dönem Norveç edebiyatının en önde gelen isimlerinden biridir. Birçok edebi türde yazan Vesaas (“Vesos” olarak okunur), esas olarak düzyazı (roman, öykü) ve şiirleriyle Norveç edebi kanonunda yer alır. Dilsel yakınlık nedeniyle, Vesaas aynı zamanda İskandinav edebiyatının da en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilir. Bu çerçevede, bölge ülke yazarları arasında çok önemli bir ödül olarak kabul edilen (çünkü, bir iki istisna dışında, Nobel Edebiyat Ödülü İskandinav yazarlara verilmemektedir) İskandinav Edebiyat Konseyi Ödülü’nü 1964 yılında, hem de bu ödülü alan ilk Norveçli yazar olarak almıştır. Vesaas’un edebi kişiliğini anlamamız için Norveç’in kendine özgü kültürel-siyasal tarihine bakmamız gerekiyor. Çünkü Norveç, Türkiye gibi, Avrupa’daki ulus-devlet aşamasına “geç kalan” ülkelerden biridir. Böyle bir karşılaştırma yapıldığında, bazı benzerlikler ve farklar hemen gözlemlenecektir. Benzerliklerin başında, dilin geçmişten kalanlardan “temizlenmesi” meselesi gelebilir. Ama bu noktada önemli bir fark da vardır. Norveç, sömürge sonrası bir geçmişte kendi ulusal kültürünü kurmaya çalışırken, “sömürgeleşmemiş” yeni Türkiye’de “dil inkılabı” bir bakıma geçmişle mücadelenin bir aracı olmuştur.

Ancak, ulusalcı bir vurgu olarak dilin “temizlenmesi” hususunda bir benzerlik olduğu, hatta Norveç örneğinde bu temizliğin edebi yapıtlar dahil birçok bakımdan Norveç’in siyasal-kültürel modernleşme sürecini etkilediği özellikle belirtilebilir. Uzun yıllar önce Danimarka ve sonrasında İsveç’in yönetiminde kalan Norveç’te “ulusalcılık” hareketi Avrupa’daki diğer ülkelere göre daha geç başlamış ve Norveç, ancak 1905 yılında İsveç’ten tam bağımsızlığını kazanabilmiştir. 20. yüzyılın başında diğer İskandinav komşularına göre çok daha fakir, nüfus olarak oldukça küçük ve iklim olarak zorluklarla dolu bir coğrafyada bir ulus-devlet kurma sürecine başlayan Norveç’teki ulusal kültürün oluşma serüveni

kaçınılmaz olarak “ulus romantizmi” ile ateşlenen, yerel kültürlere odaklanan (örneğin, diyalektlerin, yani “yerel lehçe”lerin ve “taşra” hayatının gerçek Norveçli unsurlar olarak öne çıkarılması) ve dilin Dancanın bıraktığı izlerden “kurtarılması” odağında kurgulanır. Bunun edebiyattaki karşılığı, yeni ulusal edebiyat dilinin de “yenileşmesi” gereği olarak ifade bulur ve bu bağlamda, dilin bizzat kendisi yeni kültürün deyim yerindeyse “ruhunu”, özünü oluşturacağına inanılır. Bizdeki “Öztürkçe” hareketi ile ciddi benzerlikler taşıyan ve özellikle yazılı dili “temizleme” süreçlerinin ardından yeni bir dil belirir ve resmiyet kazanır. “Yeni Norveççe” (Nynorsk) olarak isimlendirilen bu “dil” hem yazım, hem gramer, hem telaffuz bakımından önemli farklılıklar içerir. Ama aynı zamanda bir “ortalama” ve yapay bir dilden de öte değildir. Çünkü, bu dilin esası Norveç’te konuşulan birçok diyalektteki (çoğunlukla Batı ve Güney Norveç) sözcük haznesini ve kullanımı temel alır. Öte yandan, büyük şehirlerde (Oslo ve Bergen gibi) konuşulan, yazılan ve Dancanın etkisindeki yazım da küçük farklarla muhafaza edilir, sadece ismi değiştirilir ve kitap dili anlamında “Bokmål” olarak isimlendirilir. İlk yıllarda bu iki dili birleştirme yolunda bazı çabalar olmuş da olsa sonunda her iki dil resmi dil olarak tanımlanır ve okul müfredatına girer. Burada önemli olan, her iki dilin de resmi dil olarak tanımlanması ve okul müfredatının bir parçası olarak zorunlu olarak öğretilmesi ve kitle iletişim araçlarında kullanılmasıdır. İlginçtir, bu iki dil de asla tam olarak kullanılamaz, çünkü Dancaya yakın da olsa, aslında Oslo’da bile en azından iki diyalekt (aynı zamanda, sosyolekt özelliği de taşır) vardır. Yeni Norveççe ise asla tam olarak konuşulamaz, çünkü diyalektlerin toplamından oluşan kurmaca bir diyalekt özelliği taşır. Kaldı ki, örneğin Orta Norveç’teki diyalektler (Trondheim şehrinin olduğu bölge) her iki “dil” ile asla tam olarak karşılanamaz. Bu nedenle, o yörede yaşayanlar resmi yazışmalarda her iki standarttan birini kullanabilir. Tüm bunların sonucu ise, edebiyat anlamında, dilin diyalekt esaslı olması, daha da ötesi, biraz da minör edebiyatlara kayması, belki de “taşralaşması” anlamına gelir. Norveç’te yaşamaya başlayan, dili öğrenmeye çalışan birisinin ilk fark edeceği şey, diyalekt kullanımının yoğunluğu ve kullananlar açısından bunun bir “gurur” vesilesi olmasıdır. Kişisel yazışmalarda asla bir standart yoktur, ayrıca bunun bir sakıncası da yoktur.

Örneğin, okullarda ödevler diyalektle yazılabilir, bu nedenle not kırılmaz. Sömürgeci geçmişle mücadelenin, ulusal kimliği tekrar elde etmenin bir aracıdır diyalekt konuşmak ve bu bağlamda, Yeni Norveççe ile yazmak. Tabii ki edebiyat da bu eğilimden nasibini almıştır, hâlen de almaktadır. Örneğin Yeni Norveççe ile yazan Jon Fosse, yukarıda belirtildiği gibi genel bir eğilim olarak İskandinav yazarlara çok nadir olarak verilen Nobel Edebiyat Ödülü'nü 2023 yılında kazanırken, Yeni Norveççenin bayraktarlığını yapan çevrelere de büyük bir gurur yaşatmıştır.

Tekrar Yeni Norveççe kullanımının tarihine dönersek: Özellikle ulus-devlet oluşumun ilk yıllarında (1905 ile İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönem), Yeni Norveççe ile yazan yazarlar (aslında diyalekt konuşan ama bu dilin yazım ve gramer kuralları çerçevesinde kendilerini daha kolay ifade eden) edebiyat dünyasında bir adım öne çıkmıştır. Yukarıda bir nebze anlattığım nedenlerle, bu eğilimin en önemli sonuçlarından biri olarak şehir yaşamından çok “kır” yaşamının anlatılarda daha çok yer alması, “taşra” kökenli yazarların da edebi çevrelerde saygı görmesi ve tematik olarak, Norveç doğasının, faunasının, coğrafyasının edebi anlatılarla buluşması, “yozlaşmamış”, bozulmamış bir Norveçli insan karakterinin anlatılarda önemli bir özne olarak belirmesi ya da altının çizilmesidir. Kendine özgü bu ulus romantizmi ile edebi metinler, ruhani bir varoluş gibi anlatılan doğaya, güzel ama zorluklarla bezeli bir coğrafyaya, kuzeye özgü mevsimlere, sert dalgalarıyla denizlere, ormanlara, göllere, çağlayanlara, fiyortlara, kuzey ışıklarına ve en önemlisi, kadim Viking efsanelerine, onlardaki pagan anlatılara, yalnız ama mücadeleden geri durmayan insan öykülerine yönelir. Şehir kaybolmamıştır belki ama Norveç coğrafyası, çevre kültüründeki insan öyküleriyle gitgide öne çıkmaya başlar, tabii ki iktisadi modernleşme de başlamış, nüfus şehirlere doğru hareketlenmiştir. İşte bu yeni toplumsal formasyonda “yeni şehirlilerin” öyküleri de şehir temelli edebiyata eklenir. Taşra merkezleşir, ama bizdeki gibi bir karşıtlık (hatta bir düşmanlık) ekseninde değil bir birlikte varoluş, bir uzlaşma temelinde devam eder bu süreç. Taşra, yeni edebiyatın olmazsa olmazı, “ötekisi” olarak görülebilir. Karşılaştırmaya devam edersek, bizde taşra edebiyatı “köy romanları” dışında yeni edebiyatta yer bulmaz, çevre kültürü anlatan yapıtlar zamanla

silinir, esamisi okunmaz bir hâle gelir. Norveç'teki sürece dönersek, çevre kültürlerini gözardı etmeyen, diyalekt kullanımı eleştirmeyen, teşvik eden bir edebi ortamda, yetenekli bir yazar için taşralı olmak, diyalekt konuşmak bir avantajdır. Vesaas, sosyolojik kökeni, hayatı boyunca yaşadığı yerler itibariyle çevre kültürüne mensup kalan ve “taşra” hissiyatını her zaman sürdüren modernist bir yazar olarak kısa sürede fark edilecektir.

Hayat öyküsüne kısaca bakalım. Vesaas, Batı Norveç'in ortasında yer alan, dağlık Telemark eyaletindeki, Türkiye ölçülerinde ancak belde olarak tanımlanabilecek, sadece üç dört bin kişinin yaşadığı küçücük bir kasabada, Vinje'de bir çiftçi ailesinde doğmuştur. Üç erkek kardeşin en büyüğü olarak, sürekli kitap okunan, edebiyatın çok sevildiği bir evde büyür. Ama aynı zamanda, çocukluğu boyunca çiftlik işlerinde de çalışır, doğayla iç içe bir hayat sürdürür. Telemark diyalekti Yeni Norveççeye çok yakın olduğu için bu dili yazı dili olarak benimsedi. Bu noktada küçük bir parantez açıp bu iki dilin (Bokmål ve Nynorsk) ne kadar farklı olduğunu iki örnek üstünden göstermek isterim. Şu anda, Norveç'in iki resmi ismi var; birisi Norge (Türkçesi de yazıldığı gibi okunuyor), diğeri Noreg (Türkçesi de yazıldığı gibi okunuyor). Ve yine, “ben” olarak kullanılan sözcüğün de iki farklı yazımı ve telaffuzu var; birisi “jeg” (“yay” olarak okunuyor), diğeri “eg” (“eg” olarak okunuyor).

İlkokul eğitiminin ardından, o yıllarda taşrada yaşayan ailelerin çocuklarını göndermeyi tercih ettikleri okul türü olan bir Halk Okulu'nda, yaşadığı yerin biraz uzağında yer alan Voss'taki Folkehøgskolen'de eğitim gördü. Yine küçük bir parantez açıp, Kuzey ülkelerinde hâlen varlığını sürdüren bu okullardan da kısaca söz etmek gerekiyor. Danimarkalı teolog ve felsefeci Nikolai Grundvig (1783-1872) tarafından “sınavsız okul” kavrayışı etrafında kurgulanan bu okullar, dönemin öğretmeninin öğrenciyi sert bir disiplinle yetiştirmesine odaklanan pedagojik anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Öğrencinin başarısını objektif bir kriterle (sınav, not gibi) ölçmekten çok, öğrencinin tercih ve isteklerine yönelen, onunla “diyalog” içinde ilerleyen ve onun “öznel” kazanımlarını hedefleyen bir müfredatı hedefler. Zamanla bu model tüm kuzey ülkelerinde yaygınlaşmış ama özellikle Norveç, Danimarka ve İzlanda da ulusal

romantizm hareketiyle bütünleşmiş, bireylerin hem kişisel hem de ulusal karakterini geliştirmeyi amaçlamıştır. Genellikle küçük yerleşimlerde ve doğanın içinde yer alan, yatılı olarak okunan ve birçok farklı dersin alınabildiği (köy enstitülerini çağrıştıran) bu sistemden alınan dereceler ile standart dereceler arasında da fark bulunmaz.

Voss'taki okulun müdürü, öğrenimine başladıktan kısa bir süre sonra Vesaas'taki edebi yeteneği fark eder ve onun gelişimine uygun bir müfredat uygulamaya başlar. Vesaas, artık yazmaya, reddedilse de yazılarını yerel gazete ve dergilere yollamaya başlar. Çok genç yaşta Norveç Yazarlar Birliği'ne üye olur. 1923 yılında ilk romanı yayımlanır ve böylece, yetenekli yazarlara devlet tarafından verilen, ilgilendikleri alanlarda görgü ve bilgilerini arttırmaları için sağlanan burslardan yararlanarak ülke dışında zaman geçirmeye başlar. 1925-1933 yılları arasında Avrupa'nın birçok farklı şehrinde bulunur; yazılarından anlıyoruz ki, en sevdiği ve en uzun kaldığı şehir Münih olmuştur. Dünya savaşının ayak sesleri giderek duyulmaya başlamıştır. 1933 yılında Norveç'e dönen Vesaas, hemen bir yıl sonra Norveç'in bir başka büyük şairi Halldis Moren (1907-1995) ile evlenir. Çift, Vesaas'un amcasından miras kalan, memleketi Vinje'deki Midtbø çiftliğine yerleşir ve ölene kadar da orada yaşar. Vesaas gibi edebiyatın birçok farklı türünden çok, sadece şiir ve çocuk kitapları yazan Halldis Moren Vesaas da modern Norveç şiir kanonunun en önemli temsilcilerinden biridir. Hatta, bazı Norveçli edebiyat araştırmacılarının işaret ettiği gibi, belki de eşinin şair olması nedeniyle Tarjei Vesaas, şiirden çok, roman ve öyküye yönelir; şiir yazmaya devam etse de çok sık yayımlamaz. Yine de tüm roman ve şiirlerinde yoğun bir şiirsellik, lirik bir anlatım hemen fark edilir. Bu kitapta okuyacağınız şiirlerinde dolaylı olarak hissedilen bazı "anlatılar", "çağrışımlar" birçok roman ve öyküsünde karşınıza çıkar. Ve özellikle, hiçbir edebi türle özdeşleşmeyen, şiirle düzyazı arasında gezinen bir dille yazılan son yapıtında şiirin edebiyatındaki ağırlığı iyice belirir.

"Akşamdaki Tekne" (Båten om kvelden) olarak çevrilebilecek bir isme sahip bu metinde, bu kitapta karşılaşacağınız gece/akşam ve tekne temaları sıkça kullanılır. Düzyazı şiir gibi de okunabilir bu muhteşem metin. Vesaas, sanki yazacağı son kitap olacağını bilirmişçesine yazarlık serüveninin bir özetini, belki de edebi vasiyetini bu metinle sonlandırır.

Edebi gelişimine bakarsak, Vesaas'un genç yaşlarından başlayarak Norveç'te çok güçlü olan yerel gazete ve dergilerde kısa öyküler, edebiyata dair haber ve yazılar yazdığını, ilk şiirlerini yayımlamaya başladığını görürüz. Ama o yıllarda, edebi bir kişilik olarak kabul edilebilmenin biricik yolu roman yayımlamaktı. Yayınevlerine yol-
ladığı roman taslakları defalarca reddedildi ve ancak 1923 yılında ilk romanı *İnsan Kemiği* (*Menneskebonn*) basıldı ve ülke çapında ilgi gördü. Esas ününü ise, Avrupa'ya yaptığı gezilerin sonrasında 1934 yılında yayımlanan *Büyük Oyun* (*Det Store Spelet*) ile sağladı. Bu kitap hemen tüm eleştirmenler tarafından beğenildi ve Vesaas büyük bir yazar olarak kabul edildi. Savaş yıllarında birçok yazar gibi Vesaas da sessizliğe büründü, sonradan anlıyoruz ki, bu yıllarda geleneksel edebiyattan uzaklaşmaya, kendi deyimiyle, "edebi deneyler" yapmaya başlamıştır. Klasik roman formunu değiştirmeyi, parçalamayı, şiirsel bir dille buluşturmayı denediği ve neticesinde kendi özgün dilini bulduğu, oluşturduğu bir stili tam da bu dönemde geliştirmiştir. Esas meselesi, o yıllarda moda olan "toplumsal gerçekçi" romandan uzaklaşmak ama yine de geçeceği anlatabilmektir. Bu çabasından dolayı, Norveç'te roman yazımını modernleştiren ilk yazarlardan biri olarak kabul edilir ve bu öncü çabaları neticesinde Norveç edebi kanonuna eklenir. Edebiyat tarihçileri ve eleştirmenler ondan şiirsel sembolizm ve tekil gerçekçilik arasında denge sağlamayı öngören yeni bir tarzın kurucusu olarak söz ederler. Ona uluslararası şöhret kazandıran iki önemli romanı da Türkçede mevcut. Bunlardan ilki olan *Kuşlar* (*Fuglane*) 1957'de yayımlandı ve kısa sürede en önemli eseri olarak kabul edildi ve yabancı dillere çevrilmeye başlandı. Uluslararası alanda onu esas tanıtan romanı ise *Buz Sarayı* (*Is-slottet*) oldu. Ölümünden sadece yedi yıl önce, 1963 yılında yayımlanan bu romanla Vesaas, modern Avrupa edebi kanonunun en önemli temsilcilerinden biri oldu.

Şiirleriye, romanlarında yaptığı "modernist" bir öncüllük taşımasa, kanonik bir kopuş gerçekleştirmiş olmasa da modernist Norveç şiir kanonunun bir parçasıdır. Ayrıca, onun diğer yapıtlarını (düzyazılar, tiyatro eserleri vb) anlamlandırma, yazarın ruh dünyasını anlamının da biricik anahtarıdır. Çünkü, roman ve öykülerinde geçen tüm temalar, vurgular, çağrışımlar, insani öğeler şiirlerinde bir an olsun görünür, Vesaas edebi portresini tamamlar. Çok er-

ken yaştan itibaren şiir yazmasına, yayımlamasına rağmen ilk şiir kitabını çok geç, ancak savaş ertesinde, 1946 yılında (elli yaşının eşiğinde) yayımlamıştır. Toplamda altı kitap yayımlamış bir yazar olarak çok fazla şiir yazmamış da olsa, Norveç şiir kanonunun önemli şairlerinden biri olarak kabul edilmiş, her antolojide yer bulmuş ve en önemlisi, birçok dile çevrilmiştir. Bu derlemede dört şiirin yer aldığı ilk kitabında (*Pınarlar*) geleneksel şiirden tam olarak kopmamış, hem geleneksel vezin ölçüsü kullanmış hem de serbest vezinli şiirler yayımlamıştır. Savaşın hemen ardından yayımlandığı için içinde doğrudan savaşa, Alman işgaline göndermede bulunan şiirler vardır. Aslında, şair olarak tam bir “savaş ertesi şairleri” kuşağına mensuptur, savaşın acılarını ve yeni bir savaş endişesini içeren birçok şiiri hemen her kitabında vardır. Tam olarak karamsar olarak nitelendirmek güç de olsa endişeyi hayatın merkezine koyan, savaşın acılarını bizzat gözlemlemiş şairlerden biri olarak bu da pek şaşırtıcı olmasa gerek.

Şiirlerindeki “taşra” etkisine dönecek olursak, Telemark bölgesinin geleneksel şarkı sözlerinden yararlandığı gözlemlenebilir. Aynı zamanda, yazının başında sözünü ettiğim iyisiyle, kötüsüyle doğa, coğrafya, ağaçlar, bitkiler, hayvanlar şiirsel anlatının belkemiğini oluşturur. Şiirin anlatsı ilginç bir zaman kullanımı ile kendi dramasını yaratır, yankılanan duraklamalar, kasıtlı olarak kesilen tempo, dinleyenin, anlatanın yer değiştirmesi, geçmişten gelir gibi yazılan sözcükler (yerel dilin olanakları kullanılarak) ve tabii ki Yeni Norveççenin grameri ve konuşma dili (kendi diyalekti) şiirini benzersiz, biricik kılar. Dilsel araçlarla kurulan “içsel deneyim”, okuru için hem farklı bir okuma deneyimi hem de sadece ona özgü bir üslupta şekillenir. Felsefi bir şiirdir ama asıl vurgu etik sorgulamalarda öne çıkar. Diğer bir deyişle bu şiir, insani varoluşun farklı hâllerine odaklanan, onu en derininden kavramaya çalışan, deyim yerindeyse, “meditatif” bir nitelik taşır. Neşeden, mutluluktan söz edilen şiirlerinde bile bir endişe, bir bilinemezlik motifi sürekli olarak arka planda kalır. Şiirindeki tematik karşıtlıklara bakıldığında (güvenmek, tekinsizlik; yakınlık, uzaklık; tanış olma, bilinemezlik; neşe, endişe vb) büyük bir kaygının, yeni bir savaş ihtimalinin şiirsel söylemi kapladığını söyleyebiliriz. 1950’li yılların bitiminden itibaren bu temalara, tarihsel bağlamı çerçeve-

sinde (Kore ve Vietnam savaşları, Soğuk Savaş psikolojisi, nükleer bomba denemeleri vb), Soğuk Savaş ve Nükleer Yıkım endişesi de eklenir. Vesaas, şair olarak en yüksek noktaya ölümünden hemen önce ve son şiir kitabından on dört yıl sonra 1970 yılında yayımlanan *Akıntıdaki Hayat (Liv ved Straumen)* isimli kitabıyla ulaşır. Bu nedenle, bu seçmelerin son şiiri olarak bu kitaba adını veren ve yedi parçadan oluşan şiiri koymak istedim. Belki de bu şiir, şairin poetikasının kavramsal bir toplamı, tüm şiirlerinin bir özetidir.

Son olarak, Tarjei Vesaas'un kamusal kişiliğine dair bir ayrıntıdan söz etmek istiyorum. Tabii ki yazar olarak tanınan, bilinen biriydi, nadiren gazete ve dergilere demeç veriyordu, yine çok nadir olarak yazdığı bazı yazılardan toplumsal duyarlılığının yüksek olduğu da anlaşılıyordu. Yine de kamuoyundaki tartışmalara neredeyse hiç katılmıyor, toplumsal hayattan olabildiğince uzak yaşıyordu. Öyle ki, kendisine devlet tarafından verilen onur maaşından ve yine, kendisine tahsisi edilen "onur konutundan" kendi isteğiyle feragat etmişti. Norveç'in en prestijli nişanı olan St. Olav Nişanı'nı da kabul etmemişti. Çünkü tüm bunların karakteriyle, kendi deyimiyle, "doğası" ile uyuşmadığını yazmıştı. Mütevazı bir insandı, öyle de yaşadı. Elinizdeki şiir seçkisinde, şairin yayımlanan altı kitabından seçilmiş 61 şiir var. Seçilen şiirlerde, Norveç'te yayımlanan farklı antolojilerdeki tercihler göz önüne alındı. Umarım Vesaas'un dünyasını bir nebze aktarabilmişimdir.

Norveççeden yaptığım çeviriler esnasında başım sıkıştıkça yardım aldığım iki arkadaşımı anmadan bu yazıyı bitirmem hiç uygun olmaz. Bunlardan ilki, Norveç'e aşağı yukarı aynı zamanda gittiğimiz, mahalle ve ODTÜ'den bölüm arkadaşım Suha Coşkuntuna, ki o orada kaldı, bense döndüm. Diğeri ise, Norveç'te yakın arkadaş olduğum ve yıllardır arkadaş kalmaktan onur duyduğum Norveç Dili ve Edebiyatı mezunu, artık emekli bir edebiyat öğretmeni olan Jens Morten Haukaas. Hâlen Batı Norveç'in oldukça ücra bir yerleşiminde yaşayan ve Yeni Norveççeye çok yakın bir diyalekt konuşan Jens'in de bu çevirilerde katkısı var. Her ikisine de müteşekkirim.

Orhan Tekelioğlu
Anadoluhisarı-İstanbul
Şubat 2026

Pınarlar
(*Kjeldene*, 1946)

KAR VE LADİN ORMANI

Söz edilecekse vatandan –
Kar ve ladin ormanındır
vatan.

Bizimdir onlar
daha en başından.
Belirtmeli önceden biri,
içimizdedir yerleri
kar ve ladin ormanı –
ve orada olduklarından
her zaman, daima.

Kar yığımı bele gelen,
koyu ağaçları saran
– bizim içindir!
Gelir bir araya nefesimizle.
Her zaman, daima
görmese de kimse
bizledir kar ve ladin ormanı.

Yamaç karlıdır, evet
ve ağaç ağaca bitişiktir
her nerede olsak,
gözün görebildiği,
yöneliriz onlara.

Ve sözümüz vardır
dönmeye dair vatana.
Dönünce de
gideriz onlara,
dallarını eğeriz
– ve içimizi titreteni hissederiz
kimin neye ait olduğunu orada anlarız.

Sönene kadar ateş
kalbimizin içinde,
her zaman, daima.